
Életutak, pályaképek

IV.

HARANGOZÓ IMRE

„Bokrétába kötögetem vala...”

– Halász Péter agrármérnök,
néprajzkutató pályaképe

A Nemzeti Művelődési Intézet 2024-ben kiállítással tisztelgett a 85. születésnapját ünneplő Halász Péter előtt. A magyar kultúra, a honismeret és a közművelődés meghatározó egyénisége 1939. október 28-án, Budapesten született, apai ágon szepességi cipszer, anyai ágon pedig gömöri kisnemes családban. Szülei a trianoni trauma után menekültek Magyarországra, és Budapesten ismerkedtek meg.

A Toldy Ferenc Gimnáziumban végezte középiskolai tanulmányait, ahol Antall József volt a történelemtanára. Részt vett az 1956-os forradalom első évfordulójára szervezett megemlékezésen, ahol az osztályokban elénekeltek a Himnuszt, ezért priuszos lett, és nem jelentkezhetett tanár szakra az ELTÉ-re, így a debreceni Agrártudományi Egyetemen 1962-ben szerzett agrármérnöki diplomát. Már középiskolásként és egyetemistaként is érdekelte a néprajz, gyakran járt gyűjtőutakra, főleg a palóc vidékekre. Az 1960-as évek elejétől szervezetter részt vett az önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalomban. Egyetemista társaival személyesen is megismerték Veres Pétert s rajta keresztül a falukutató szociográfiai írók munkásságát.

AZ ÖNKÉNTES NÉPRAJZKUTATÓ

Végzettségét tekintve agrármérnök, de évtizedeken átívelő, nagy hatású életműve alapján a magyar közművelődés meghatározó alakja, akinek mindezek mellett néprajzi kutatásai is maradandó és szakmai szempontból jelentős értéket képviselnek. Munkássága kezdeti szakaszában agrárökonómiával, a háztáji gazdálkodás szociológiájával foglalkozott, figyelme fokozatosan terelődött a hazai és a külföldi közművelődés szervezésének kérdéseire. Az 1960-as évek közepén kapcsolódott be a honismereti

mozgalomba s fokozatosan lett a terület módszertanával és szervezésével foglalkozó, meghatározó személyisége. A néprajz területén elsősorban a moldvai magyarok tárgyi és szellemi műveltségének, szokásainak kutatása kötötte le a figyelmét. Volt az Agrárgazdasági Kutató Intézet tudományos főmunkatársa, a Magyar Művelődési Intézet igazgatója, a Duna Televízió közművelődési műhelyének vezetője, a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus tudományos főmunkatársa, a Magyar Néprajzi Társaság szakosztályelnöke, közel négy évtizeden át a Honismeret című folyóirat szerkesztője, valamint a Honismereti Szövetség elnöke. Hat évtizede gyűjt és publikál néprajzi ismeretanyagot. A Kádár-kori Magyarországon a túrt és a tiltott kategóriák határán egyensúlyozva, titkárként szervezte a fővárosban működő Népművészeti Baráti Kört, amellyel számos, hazai és külföldi magyar népcsoportok folklóráját, zenéjét és táncait bemutató rendezvényt valósítottak meg.

Agrármérnöki tevékenysége mellett jelen volt életében a közművelődés és a néprajz. Ez irányú érdeklődését erősítette az 1959-ben megismert dr. Morvay Péter, a Honismeret első szerkesztője és a Néprajzi Múzeum munkatársa, aki atyai barátjaként támogatta a kutatásait, és bevezette az akkoriban még csak időszakos kiadványként megjelenő Honismeret folyóirat szerkesztői feladataiba. Az 1970-es évek elejétől elinduló „Repülj, páva!” népdalénekes vetélkedő, majd mozgalom hatására a Honismeret rendszeresen megjelenő kiadvánnyá vált. Halász Péter pedig 1974-től 2010-ig szerkesztette a lapot, 1995-től 2010-ig a Honismereti Szövetség elnökeként is szervezte a mozgalmat. Ezzel párhuzamosan, 1968-tól a Magyar Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtők Szakosztályának titkára, majd 1989-től 2009-ig az elnöke volt.

Közös könyvbemutató a csíkszeredai Kájoni János Könyvtárban 2013. október 29-én

A CSÁNGÓMAGYAROK SORSKÉRDÉSEI

A hatvanas évek közepétől mindmáig foglalkozik a moldvai magyarok történelmével, néprajzával és sorskérdéseivel. Harmadmagával nyolc moldvai csángómagyar településről gyűjtött a Magyar Néprajzi Atlasz anyagához adatokat. Kutatása elsősorban a helynevekre, a gyűjtögetésre, a földművelésre, az állattartásra, a naptári évhez kötődő népszokásokra, az emberélet fordulóira és a hidelemlív világ ismeretanyagára összpontosított. 1990-ben megszervezte a Lakatos Demeter csángó népköltőről elnevezett Csángómagyar Kulturális Egyesületet a moldvai magyarok iránt érdeklődő és értük tenni is akaró emberek munkájának összefogására, s a szervezet titkáráként kiállításokat szervezett, kiadványokat jelentetett meg, előadásokat tartott, idehaza és szerte a Kárpát-medencében, egészen 2010-ig. 1990 után a Katolikus Lexikon, 1998-tól pedig az Új Révai Lexikon moldvai csángókkal foglalkozó szócikkeit írta. Nevéhez fűződik az első csángó bibliográfia és az első csángó kutatástörténeti összefoglaló megírása.

A rendszerváltás után, Andrásfalvy Bertalan kultuszminiszter biztatására megpályázta a Magyar Művelődési Intézetet igazgatói állását, amit 1995-ig töltött be, majd az intézet tudományos főmunkatársaként tevékenykedett. 1997-ben Sára Sándor elnök meghívta a Duna Televízió közművelődési műhelyének vezetésére, ami lehetőséget adott számára, hogy a médiában hírt adhassanak a külföldi magyar közművelődési szervezetek munkásságáról. 1999 és 2010 között a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus főtanácsosaként elsősorban

azzal foglalkozott, hogy az intézetben folyó munka módszertani eredményeit hozzáférhetővé tegye a határon túli magyar közművelődési intézmények, főleg pedig társadalmi szervezetek számára. Kutató és szervezőmunkáját összekapcsolta a filmes alkotó tevékenységgel, számos, a külföldi magyarok kulturális életével foglalkozó ismeretterjesztő filmnek volt riportere és szakértője. Innen vonult 2010-ben nyugdíjba – de nem nyugalomba.

Munkássága során változatos tematikájú közleményeket közölt, elsősorban a moldvai csángók népi műveltségéről. Bokrétába kötögetem vala; Nem lehet nyugtunk...!; Cserefának füstje hozta ki könnyvemet és Ninc ki gondot üszeljen ránk címmel a moldvai magyarok történelmével, társadalmával, gazdálkodásával, népszokásaival, sorskérdéseivel, magyarságtudatával foglalkozó esszéket, útirajzokat, megemlékezéseket, könyvismertetőket közölt.

A SZÜLŐFÖLD ÉS A VÁLASZTOTT HAZA ELISMERÉSEI

2007-ben napvilágot látott A moldvai magyarok hagyományos állattartása című könyve, ami nagy visszhangot keltett, ugyanis a néprajzi és az agrártörténeti kutatások teljesen ismeretlen területére irányította a figyelmet. Ezeket követte később Az első csóktól az első gyermekig című monográfia, ebben foglalta össze a moldvai csángók párválasztására, házasodására, családalapítására, gyermekszülésre és -nevelésre vonatkozó ismereteit.

2009-ben a Magyar Néprajzi Társaság Pro Ethnographia Minoritatum-emlékéremmel ismerte el munkásságát. A kitüntetést többek között a határon túli magyar kisebbségek hagyományos kultúrájának kutatásában kiemelkedő eredményt elérő néprajzkutatók kaphatják meg.

2010-ben Budapestről Gyimesközéplekora költözött, s ott folytatta a moldvai magyarok néprajzának kutatását. 2011-től a Csíkszeredában megjelenő Moldvai Magyarság folyóirat szerkesztőbizottságának is tagja lett. A 2010-ben megjelent Növények a moldvai magyarok hagyományában és mindennapjaiban című, etnobotanikai könyvében jól hasznosította agrármérnöki végzettségét és tudását: adattárában a moldvai természet- és gyűjtött növények rendszertani elnevezését és elterjedését, illetve köznépi megnevezését is feltünteti, valamint bemutatja a táplálkozásban, a gyógyításban és a hiedelmekben játszott szerepüket.

2017-ben „a moldvai magyarság népi kultúrájának tanulmányozása, feldolgozása és közkinccsé tétele érdekében kifejtett kiemelkedő tevékenységét” Hargita Megye Tanácsa Kájoni János-díjjal ismerte el. 2018 augusztusában Áder János köztársasági elnök „a Kárpát-medencei magyar néprajztudomány területén elért eredményei, valamint a honismeret ügyének szolgálatában végzett értékteremtő és értékmentő munkája elismeréseként” a Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozatát adományozta számára. 2019. november 6-án Illyés Gyula közművelődési életműdíjjal tüntették ki a nemzeti kultúráért végzett szerteágazó tevékenységéért. A díjat november 9-én a gyimesközépleki templomban adta át Lezsák Sándor, a Magyar Országgyűlés alelnöke, valamint a díjat alapító Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetője, Závogyán Magdolna. A 80. születésnapja alkalmából rendezett csíkszeredai ünnepségen a Kriza János Néprajzi Társaság 2019. október 28-án „a moldvai csángó magyar kultúra monografikus kutatásáért” a Társaság Életmű-díjával tüntette ki. 2023. november 6-án Gyimesközéplekon a Venczel József Társaságtól megkapta a Venczel József Nemzetstratégiai Díjat.

Halász Péter önálló és szerkesztett köteteinek száma meghaladja az 50-et, bibliográfiájában több mint 1100 tétel szerepel.

Moldvai magyar asszony hagyományos viseletben.
Halász Péter felvétele az 1960-as évek végéről.

HARANGOZÓ IMRE

Tanár, néprajzkutató, a Magyar Művészeti Akadémia akadémikusa, a Nemzeti Művelődési Intézet Makoldi Sándor Központjának munkatársa. Az elmúlt négy évtizedben bejárta szinte az egész magyar nyelvterületet. Sok gyűjtőúton vett részt Erdélyben, Moldvában és a Bánátban, de a Zoboralján és a palócok körében és az alföldi pásztorok világában is. Kutató, feltáró és gyűjtőmunkájának java részét teszi ki az itt élő nemzetrészek, töredékek megismerése, megismertetése. Nagy kitartással gyűjti azokat a tárgyi és szellemi kincseinket, amelyek máskülönben az enyészet sorsára jutnának. Kereken harminc kötet szerzője, szerkesztője. Számos tudományos és ismeretterjesztő publikáció szerzője, kiállítás megrendezője, televíziós, rádiós produkciók néprajzi szakértője és gyakori megszólalója.

DR. GÁLBORYNÉ MANNINGER ZSUZSANNA

A hagyomány továbbörökítése a gyermeknevelés és közösségépítés szolgálatában

– a Manninger testvérek koreográfusi életműve

Meggyőződésem, hogy a néptánc hagyomány generációkon átívelő átörökítése a gyermek- és művészeti nevelés egyik legfontosabb eszköze, egyben kiváló közösségformáló erő. A nemzeti és nemzetiségi identitás megőrzésének alapjai a nyelv és a hagyomány – a néptánc pedig e kettő szintézise, hiszen ötvözi az anyanyelvi népdalokat és a közösségi mozgásformákat.

A Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézete által kiírt művészeti ösztöndíjprogram lehetőséget biztosított számomra, hogy feldolgozzam édesapám, Manninger Miklós koreográfus életművét, valamint legidősebb testvére, Manninger György – szintén koreográfus – alkotói pályáját.

Kutatásom kiterjedt mindkét alkotó munkásságának főbb állomásaira, különös tekintettel a Miklós gyermekek számára készített koreográfiáira, illetve a solymári táncpedagógiai és nemzetiségi nevelői tevékenységére. A vizsgálat egyértelműen megerősítette: a néptánc és a néphagyomány kiemelt szerepet tölt be a gyermeknevelésben, különösen a hazai nemzetiségi közösségek esetében.

Ritka az olyan család, ahol két ennyire tehetséges alkotó ugyanazon művészeti területen válik meghatározóvá, még ha különböző módon is. Manninger György és Manninger Miklós 1949 és 2014 között olyan koreográfiai életművet hoztak létre, amely máig meghatározó a magyar és nemzetiségi néptáncművészet számára.

Manninger György újító látásmódjával, merész és egyedi táncműveivel, valamint azok elsőként való megvalósításával jelentős hatást gyakorolt a magyar néptáncmozgalomra. Martin György felkérésére közreműködött saját és társai néptánc-motívumgyűjtéseinek Lábán-kinetográfiai rögzítésében, hozzájárulva az MTA Zenetudományi Intézet néptáncarchívumának kiépítéséhez.

Manninger Miklós a magyarországi németiség színpadi táncművelésének megteremtésében vállalt úttörő szerepet. Koreográfiai nemcsak a sváb népszokásokat és hagyományokat dolgozták fel, hanem lírai hangulatú, narratív kompozícióiban a németiség sorsfordító történelmi eseményeit is feldolgozta (pl. a Magyarországra való megérkezés, vagy a háborús időszak megpróbáltatásai). Mindketten autentikus forrásokból dolgoztak, olyan adatközlők táncait gyűjtötték, akik a magyar és német népi kultúrában éltek. Ennek köszönhetően munkájuk hitelessége, etnográfiai értéke megkérdőjelezhetetlen, illetve jelentős mértékben hozzájárultak a magyarországi németnéptáncmozgalmegerősödéséhez. Afeldolgozott táncanyag koreografálása, zenei anyagának szerkesztése és zenekari átírata ma is élő részei a táncművészetnek (pl. Ceglédberceli ugrós, Eleki németek, Pest megyei lakodalmas).

Célkitűzésem a Manninger-hagyaték és a koreográfiai teljes körű dokumentálása, különös tekintettel a Lábán-kinetográfiai módszerre, amely Magyarországon egyedülálló egy koreográfus teljes életművét tekintve.

A Manninger Miklós Táncművészeti Alapítvány kuratóriumának elnökeként külön figyelmet fordítottam a gyermek- és ifjúsági táncok szakszerű dokumentálására. A Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. és a Miniszterelnökség Nemzeti-ségi Államtitkársága támogatásával megvalósult „Legendás koreográfiák lépésről lépésre” című kiadványsorozat keretében létrejött:

- a Német Nemzetiségi Ifjúsági- és Gyermektáncok Gyűjteménye (15 rész),
- a Magyarországi Német Nemzetiségi Táncok Gyűjteménye (4 rész),
- valamint a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával Manninger Miklós magyar néptánc-koreográfiáinak 12 részes sorozata.

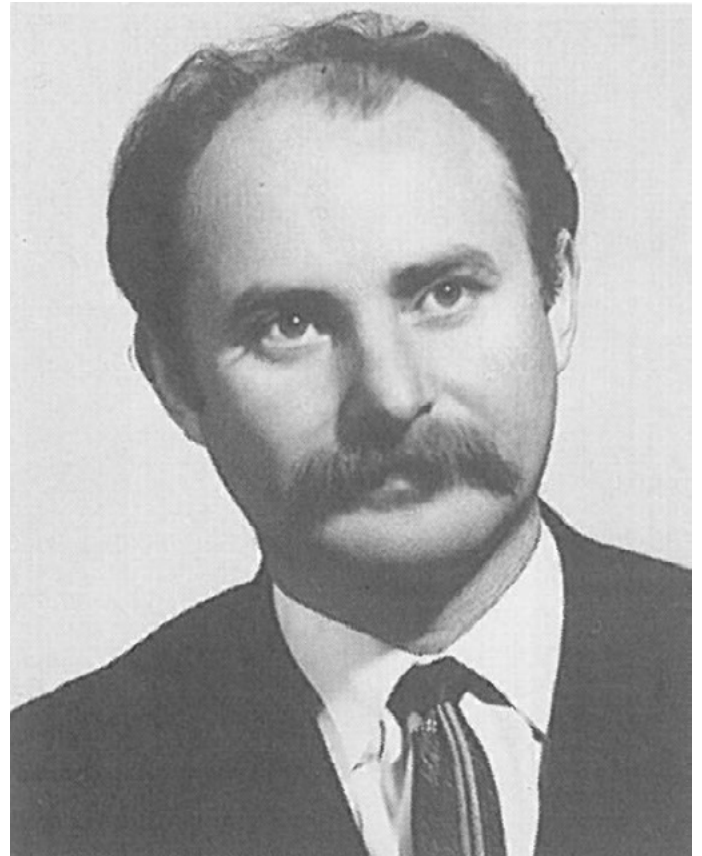
A kiadványok a koreográfiákat szöveges táncleírással (német táncok esetében), Lábán-kinetográfiai lejegyzéssel (magyar koreográfiáknál), kottával és DVD-melléklettel rögzítik.

Az alábbiakban röviden bemutatom a két koreográfus pályájának főbb állomásait.

MANNINGER GYÖRGY (1933–1993)

A néptánc iránti elhivatottság Manninger György esetében egészen korán, mindössze 16 évesen megmutatkozott: 1949-ben megalapította a gyulai Béke Együttest, amelynek repertoárjában a környék magyar, román, szlovák és német táncai szerepeltek.

1952-ben kezdte meg tanulmányait a Színművészeti Főiskola koreográfusi – később táncrendezői – szakán, ahol a Lábán-kinetográfia elméletével és gyakorlatával is megismerkedett. Már hallgatóként is kiemelkedett társai közül, pályája pedig gyorsan ívelt felfelé: 1952-től az OKISZ Erkel Ferenc Művészegyüttes tánckari asszisztense, 1954-től 1970-ig vezető koreográfusa lett.

Manninger György

Gyűjtéseire alapozva számos újító koreográfiát készített. Elsőként vitt színpadra méhkeréki román „tapsost”, de rendhagyó módon dolgozott fel cigány táncot is, eredeti ének- és eszközhasználatával. Munkáit erőteljes, pontos és stílusos előadásmód jellemezte, amely messze meghaladta a korabeli amatőr táncegyüttesek színvonalát.

Koreográfusi tehetsége mellett a tánclejegyzés egyik legkiválóbb hazai szakértőjévé vált. 1954 és 1979 között – elsősorban Délkelet-Magyarországon és Erdélyben – gyűjtőmunkát végzett olyan kiválóságokkal, mint Martin György, Maác László, a Pesovár testvérek és Timár Sándor.

1957-ben a Moszkvai Világifjúsági Találkozón bemutatott „Csárdás” című koreográfiájával a legjobbak közé került. Az OKISZ együttest rövid idő alatt az élvonalba emelte, Kodály és Bartók zenéire készült munkái pedig új szintet vittek a néptánc színpadi világába.

Ugyanakkor hazai szakmai elismerésekben ritkán részesült. A hatvanas években többek között a Szegedi Szabadtéri Játékokon (Háry János – Toborzó), a Honvéd Művészegyüttesnél (Katonaévek), majd a nyugatnémet Bavaria tévé felkérésére (Palotás) alkotott. Nemzetközi felkérései között szerepelt vietnami botos tánc (1967), egy 27 perces táncfilm (Falú végén – 1968), és egyetemi koreográfia Krakkóban (1972). Kanadai felkérését öccse, Miklós vette át.

Pályája egyik utolsó aktív szakaszában, az 1980-as években a nagytarcsai Szlovák Nemzetiségi Együttest vezette nagy sikerrel, melyért egyedüli elismeréseként a magyarországi Szlovák Szövetség díjában részesült.

A hatvanas évek egyik legígéretesebb koreográfusa volt, munkáit merészség, formaérzékenység és autentikus gyűjtéseken alapuló alkotói szellem jellemezte. Törekvései sokszor megelőzték korukat – gyakran mások aratták le annak gyümölcsét, amit ő kezdeményezett.

Korai halála 1993-ban, 59 évesen súlyos veszteség volt a magyar és a nemzetiségi néptáncművészet számára. Életműve méltatlanul maradt háttérben, holott számos műve máig érvényes, újszerű megközelítésével és hiteles forrásanyagával fontos része táncos örökségünknek.

MANNINGER MIKLÓS (1941–2014)

A gyulai születésű Manninger Miklós a hazai néptáncmozgalom kiemelkedő egyénisége, aki pályáját már gyermekkorában, testvére táncsoportjában kezdte. 1960-ban lett hivatásos táncos a Budapest Táncegyüttesnél, majd katonai szolgálata mellett, 1961-től 1968-ig a Magyar Néphadsereg Művészegyüttesénél tevékenykedett, ahol a korszak meghatározó koreográfusaival dolgozott együtt. Itt nemcsak színpadi rutint szerzett, hanem inspirációt is talált saját pályája felépítéséhez.

Tudatosan a táncpedagógia és a koreográfia felé fordult, elvégezte a Népművelési Intézet néptáncoktatói szakát. Művészeti vezetőként a Törekvés Táncegyüttesnél (1961-2014) és a Soroksári Német Nemzetiségi Együttesnél dolgozott (1968-2014).

A Törekvéssel elnyerték a „Ki mit tud?” I. díját, többször a hazai megmérettetéseken Arany minősítésben részesültek, valamint nemzetközi fesztiválokon is sikerrel szerepeltek. Az 1980-as évek végén a Magyar Televízió Szép magyar tánc c. sorozatának keretén belül három koreográfiája is bemutatásra került. 1988-ban Koós György rendező készített Tour de Dance címmel TV-filmet az együttes franciaországi turnéjáról.

Manninger Miklós útját meghatározta a magyarországi német tánckincs gyűjtése és színpadi feldolgozása. Ceglédbercel, Solymár, Soroksár, Elek, Szigetcsép, Vecsés vagy Szulok hagyományai alapján olyan koreográfiákat alkotott, amelyek stílárisan hitelesek, mégis színpadi eszközökkel élő, érthető előadásokká váltak. Pályája így hát a Soroksári Német Nemzetiségi Táncegyüttes élén teljesedett ki, amely csoporttal az 1978-as Röpülj Páva vetélkedő különdíjasai lettek (Pest megyei lakodalmas – Örökség.) Nagyszínpadi táncművei (pl. Ceglédberceli ugrós, Tisztelettánc, Farsang, Egy hazában) országszerte és nemzetközi porondokon is komoly elismerést hozott mind az együttesnek, mind a koreográfusnak.

Manninger Miklós

Oktatói tevékenységét gyermekek és felnőttek körében egyaránt végezte. Solymáron, Soroksáron, Csepelen iskolai és hagyományörző csoportokat vezetett, idős táncosokat is aktivizálva. A solymári Herbstrosen Táncsoporttal és az általa oktatott gyerekcsoportokkal is kimagasló eredményeket ért el. Műveiben nemcsak hagyományokat, hanem gondolatokat is közvetített, gyakran verses, énekes betétekkel gazdagítva előadásait. Munkáját rendszeresen bemutatta az Unser Bildschirm c. német magazinműsor.

Tanfolyamokat, táncházakat szervezett, oktatott általános iskoláktól a gimnáziumokig, segítette az ifjúsági csoportokat, és aktív tagja volt a Magyarországi Német Ének-, Zene- és Táncrok Országos Tanácsának is. A koreográfiai és pedagógusi munkáját számos díjjal ismerték el, többek között a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével, Nívódíjjal és az Ehrelnadel in Gold-díjjal.

A táncpróbák kezdetén elhangzó mondat volt az igazi hitvallása: „Fogjuk meg egymás kezét!”. Amit átadhatott a táncon keresztül, az nem csak a tánc ismerete volt, hanem annak tiszteletére, szeretetére nevelte a tanítványait. A tánc szeretetén kívül pedig egymás szeretetére, a toleranciára, egymás megbecsülésére, türelemre, fegyelmezettségre.

Elévülhetetlen eredményeket köszönhet neki a magyarországi német felnőtt- és ifjúsági- nemzetiségi táncos közösség is.

A GYERMEKEK NEMZETISÉGI NÉPTÁNCOKTATÁSÁNAK EREDMÉNYEI

A hagyományos paraszti közösségekben a gyermekek szervesen nőttek bele a nemzetiségi kultúrába: a mindennapi élet, az ünnepek, a hagyományok és a nemi szerepek világába. A sváb gyerekek a család és a falu közösségében tanulták meg a kultúra értékeit, elvárásait és védelmező erejét.

Az 1947 utáni politikai fordulat, a kollektivizálás és a kisebbségek beolvasztásának törekvése hármasszinten sújtotta a sváb településeket: a kultúra, az életforma és a katolikus vallásosság elnyomásán keresztül. Solymár és Soroksár esetében is e többszörös represszió tapasztalható.

A sváb hagyományok megőrzése kiemelten fontos, mivel a mai gyerekek már nem egy szerves kultúrában nőnek fel. A hagyományos minták átadása és megszerettetése alapvető a kisebbségi identitás szempontjából. Ösztöndíjas kutatásomban azt vizsgáltam, hogyan végzett gyűjtőmunkát Manninger Miklós, majd hogyan dolgozta fel az anyagot és vitte színpadra, megőrizve a helyi hagyományokat.

A német nemzetiségi táncok készítésében megkerülhetetlen a helyi gyűjtés, hiszen minden sváb település egyedi viselettel, motívumkinccsel és szokásvilággal rendelkezik. A szórvány és a tömbtelepülések között kulturális különbségek is vannak.

Manninger Miklós gyűjtőmunkája azért is jelentős, mert kevés szakember végzett rendszeres német néptáncgyűjtést Magyarországon. Kivételt képez Karl Horak és Kurt Petermann, akikkel Miklós maga is dolgozott együtt néhány hazai helyszínen.

A gyermekek oktatását Miklós játékos, egyszerű táncokkal kezdte – ahogyan a falusi gyerekek is tanulták: mondókák, karikázók, körtáncok formájában. Ilyen például a „Klarinét Polka”, amely a Német Nemzetiségi Ifjúsági- és Gyermektáncok gyűjteményében is szerepel. A mozgás és játék öröme vezeti be a gyerekeket a tánc, a népviselet és a hagyomány világába, amely identitásuk részévé válik. A táncokon, gyermekjátékokon keresztül a nyelv, a népszokás is rögzül. Az eszközös, szakmákat bemutató táncok a múlt világát ismertetik meg: a Szuloki című koreográfiában például a fiúk cipészmozdulatokat végeznek, mintha a lányok lábán javítanák a cipőt. A felnőtt koreográfiák szintén fontosak: a gyerekek ezeken keresztül ismerhetik meg elődeik életét, tárgyi kultúráját, tevékenységeit.

A ciklikusan ismétlődő paraszti élet ritmusát és az egyházi év ünnepeit Miklós több koreográfiájában is feldolgozta. A soroksári koreográfiák közül kiemelendő a lakodalmos szokásokat megidéző „Egy hazában” és a „Pest megyei lakodalmos”, a farsang hangulatát megragadó „Elmúlt a rövid farsang”, valamint az adventi időszakhoz kötődő „Várakozás” és „Szuloki táncok”, illetve az aratási szokásokat bemutató „Arató”.

A Solymáron készült háromrészes „Tánc trilógia” a farsang-húsvét-pünkösdi időszak hagyományait örökíti meg: a „Farsang”, a „Tavaszcímzés” és a „Rózsamenyasszony” című darabok egyedülálló koreográfiai feldolgozásai a helyi szokásvilágnak. Ehhez kapcsolódik a „Kirchtag Polka” is, amely a búcsú, a vasárnapi mise utáni fiatalok találkozásait idézi meg – ezek a közösségi események fontos szerepet töltenek be az ismerkedésben és a közösségi identitás erősítésében.

A „Tavaszcímzés” koreográfia részletgazdagon mutatja be a nagyhét és húsvét egyedi solymári szokásait: a harangok Rómába menését, a lányok házseprő mozdulatait, a templomba hívó fiúk kereplőjátékát, majd a „némajárás” dramatikus jelenetét, amelyben hajnalban néma csendben indulnak a Kálvária-hegyre imádkozni. A húsvét vasárnapi örömteli tánc és a „fekete ünnepként” emlegetett húsvét hétfői lassú keringő a feltámadás és az

emlékezés kettősségét jeleníti meg, utalva a solymári 1862-es tűzvészre. E koreográfiák nemcsak a hagyományos sváb életformát, hanem a helyi identitástudatot is hitelesen közvetítik a fiatalabb generációk számára.

A gyermekek a táncokon keresztül nemcsak a sváb kultúra alapjaival ismerkednek meg, hanem saját településük, közösségük egyedi hagyományait is megtanulják – olyan elemeket, amelyek sokszor eltérnek más sváb falvak szokásaitól.

Fontos része a gyermekek táncoktatásának az autentikus népviselet megismertetése is. A saját kosztüm kialakítása és megszokása segíti a hagyományok természetes beépülését a gyerekek életébe. A népviselet így kilép az „ünneplő ruha” szerepből, és szerethető, magától értetődő viseletté válik. Miklós számára ez is kiemelt szempont volt: a soroksári együttesel végzett gyűjtések során például nagy gondot fordított a viseletek hitelességére, ebben a Német Szövetség is támogatást nyújtott. Solymáron a teljes közösség – fiatalok és idősek egyaránt – hűségesen őrzi a település jellegzetes német ruházatát, amely a színpadi fellépéseknek is fontos része.

A gyermekek nevelésében a közösségformálás is kulcsszerepet kapott. A régi falusi világban az együtt végzett munka és az ünnepek tartották össze a közösségeket

– ezt az élményt Miklós modern, városi környezetben is újra akarta teremteni. Ennek érdekében – a solymári német táncélet meghatározó alakjaival, köztük Friedrich Ignácné sz. Reményi Margittal (Manci néniel), Dinda Ilnával és Behovics Antalnélval – elindította a Német nemzetiségi gyermektánc fesztivált. Ez a rendezvény később a magyarországi német táncsoportok minősítő fesztiváljainak alapjává vált. (A rendezvény neve: Manninger Miklós – „Fogjuk meg egymás kezét!” – Országos Német Nemzetiségi Gyermektánc Fesztivál, mely 1997 óta kerül megrendezésre.)

A fesztivál létrehozóinak és szervezőinek célja, Miklós álma pedig az volt, hogy országos mozgalommá formálódjon ez a kezdeményezés, amely elősegíti a német nemzetiségi táncművelés szakmai fejlődését. A minősítő rendszer lehetőséget ad arra, hogy a koreográfusok, csoportvezetők és táncosok tanuljanak egymástól, fejlődjenek, és hosszú távon biztosított legyen az utánpótlás a gyermek-, az ifjúsági-, valamint a felnőtt együttesek számára is.

Miklós közel negyven évig tanította a német nemzetiségi táncokat több budapesti általános iskolában és gimnáziumban, ahol a táncoktatás része volt a tanrendnek.

Kodály Zoltán így fogalmazott:

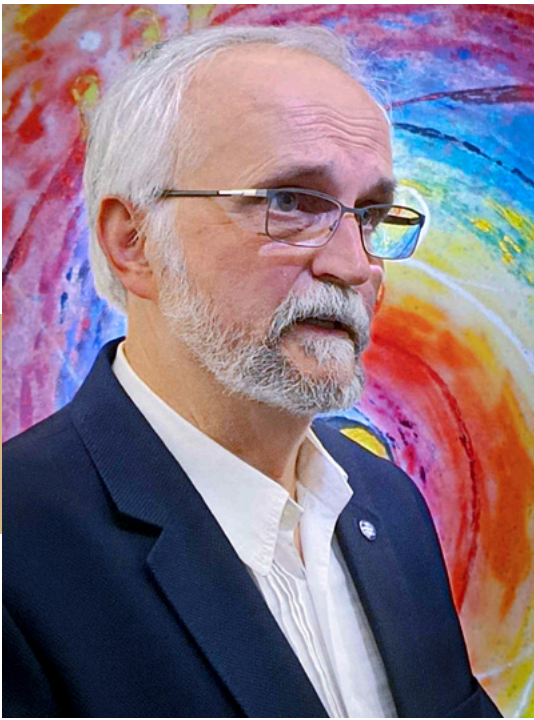
„Arra a kérdésre, hogy mikor kezdődjék a gyermek zenei nevelése, azt találtam felelni: kilenc hónappal a születése előtt.” Ez a gondolat a táncoktatásra is igaz.

Miklós már kisiskolás korban elkezdte a gyermekek néptáncra nevelését – tapasztalata és sikerei pedig azt mutatják, hogy a nemzetiségi néptánc megszerettetését nem lehet elég korán kezdeni. 2014-ben bekövetkezett halála nagy veszteség volt a magyarországi német közösségek, a táncgyűttek és tanítványai számára. Személyes elhivatottságával, szakmai alázatával és emberi példamutatásával maradandót alkotott.

A Manninger Miklós Táncművészeti Alapítvány célja a fentiek jegyében a Manninger testvérek koreográfusi örökségének, szemléletének ápolása, különös tekintettel arra, hogy a digitalizálódó világban is felhívjuk a figyelmet a közösségi élmények, az összetartozás fontosságára.

DR. GÁLBORYNÉ MANNINGER ZSUZSANNA

a Magyar Művészeti Akadémia – Művészetelméleti és Módszertani Kutató Intézet - művészeti ösztöndíj programjának kutatója (2021-2024), a Manninger Miklós Táncművészeti Alapítvány kuratóriumának elnöke (2015-), a Törekvő Táncgyűttes táncosa (1991-2012), a budapesti Varga Jenő Közgazdasági Szakközépiskola tánckarának táncosa (1991-1995)

GYÖNGY PÉTER

A mindenséggel mért emberség

– Újratanulni saját anyanyelvünket

Szántai Lajos művelődéskutató, a Nemzeti Művelődési Intézet Makoldi Sándor központjának fejlesztő munkatársa 2025 márciusában vehette át a Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkeresztjét (polgári tagozat) nemzeti ünnepünk alkalmából. E jeles eseményt követően kérdeztük szerves műveltségéről, magyarságáról, történelemről.

EGYSZERRE CSODÁLNI ÉS ÉRTENI

Az elmúlt több mint ötven év hazai kutatásai az organikus kultúra értelmezésétől a saját szerves műveltségünk megismeréséig terjedő skálán igen messzire jutottak mind mélységi, mind horizontális értelemben. Pap Gábor, Molnár V. József, Makovecz Imre, vagy éppen Makoldi Sándor munkássága komoly mérföldköveket jelent ebben a múltunk feltárására irányuló folyamatban. Az utóbbi közel négy évtizedben Te is bekapcsolódtál e nagyívű munkába. Melyeket látod a szerves műveltségünk kutatása terén elért legfontosabb eredményeknek?

Erre a kérdésre egyszerűen lehet válaszolni. Olyan, mint ha megtanultuk volna saját anyanyelvünket, s végre tudjuk, hogy mi mit jelent. Egyszerűtől a bonyolultabb megfogalmazásokig haladva: a virág a magyar nyelvben a világ szóval cseng egybe. A világ pedig nemcsak a világot jelenti, hanem a világosságot is. A virágosság a világosságot idézi meg a szöveges és ábrázoló népművészetben. Miként Árpád-kori nyelvemlékünkben, az Ómagyar Mária-siralomban is megfogalmazódik „virágnak virága, világnak világa”, aki nem más, mint az Igazság Napja, a Világ Világossága. Népművészetünkben tehát a virágminták nem egyszerűen csak díszítenek, hanem közvetlenül idézik meg a világosságnak, a fénynek kozmi-

kus üdvtörténeti szerepét. Egy jó évszázaddal korábban Huszka József, vagy Körösfői Kriesch Aladár, majd pár évtizeddel később Lükő Gábor hiába rajongtak a népművészet alkotásaiért, sajnos csak nagyon keveset tudtak róla érdemben mondani. Ez a megállapítás sajnos még Lükő Gábor munkásságára is érvényes, pedig ő fogalmazta meg először alapvető tételként, hogy az ábrázoló és a szöveges néphagyomány ugyanazt a nyelvet beszéli. Elsősorban Pap Gábor munkásságának köszönhetően egyre tisztábban, érthetőbben halljuk saját műveltségünk titokzatosnak ható, emberséget és mindenséget egyszerre kifejező üzenetét. De ugyanezt elmondhatjuk a Magyar Szent Korona vagy a festett mennyezetkazettás templomok képi világának vonatkozásában is. Végre nem csak csodáljuk, hanem értjük is őseink örökkévalóságnak szóló szerves hagyományvilágát.

MÚLTRONGÁLÓ KOR

Legfőbb működési területed a magyar történelem és általában az emberi művelődéstörténet nem szokásos szempontú vizsgálata. Mi a baj az uralkodó történelemfelfogással? Mit nyújt ezzel szemben a mitikus történelmi megközelítés?

A bajokat és a gondokat általában az okozza, hogy az alapvetően lineáris szemléletű és olykor sajnos múltrongáló ideológiákból táplálkozó hivatalos történelemtudomány számára az erkölcsileg értelmező jelentésszintek kiesnek a látókörből. László Gyula szinte mindig figyelmeztetett arra, hogy a múltunk nemcsak annyi, amennyi megmaradt belőle. Mi pedig – s nem érdemes áltatni magunkat – egy kifejezetten múltrongáló és ezáltal sajnos, a biztos jövő távlatát elveto korban élünk,

tehát nincs igazi, emberhez méltó jövőképünk, amire építhetnénk a következő nemzedékek életét. A mitikus, a kozmikus üdvtörténeti szemlélet abból indul ki, hogy a mindenség üzenetrendszeréből az égi tartományt, egy magasabb rendű vezéreltséget nem szabad kihagyni. Ennek az egyetemes elvnek alapszabálya pedig az, hogy „mint fent, úgy lent”, vagy amiként az evangéliumi imádságban megfogalmazódik „mint a mennyben, úgy a földön is”. Nem véletlenszerűen alakuló, egymás után vakon következő események írják egy nép történelmét, hanem egy belső, egyetemes, erkölcsileg is értelmezhető értékrend az, ami a Mindenség nagy törvényeihez, változásaihoz igazodik. Ennek a történelemfelfogásnak időszemlélete nem lineáris, vagyis pesszimisztikus leegyszerűsítéssel élve nem a semmiből halad a semmi felé, hanem ciklikus természetű és a Jónak, a Fénynek, a Világosságnak örök visszatérésére alapul.

SZENT ISTVÁN KÉPÜNK VÁLTOZÁSAI

Régi ismeretségünk, ha mondhatom, barátságunk és munkakapcsolatunk okán is talán megengedhető, hogy a végén kissé személyesebb hangvétellé legyünk. Harminc éve kezdődött közös ténykedésünk Debrecenben, az akkori Kossuth Lajos Tudományegyetemen, ahol az első Szarvasnyomon előadássorozat keretében adtál elő, s ha nem tévedek, Szent István király és a beavatási hagyomány volt a téma. Mi változott a három évtized alatt? Akkor volt könnyebb ezekről a kérdésekről beszélni, vagy most?

Szent István király valós szerepének helyes megítélése ma sem vonatkoztatható el a magyarság önmagára ismerésének kérdésétől. Itt ugyanis a nemzetet ténylegesen meg lehet osztani annak érdekében, hogy ne alakulhasson ki egy egészséges társadalmi légkör, illetve egy teremtő erejű egyetértés, mert akkor nyilván saját sorsunkat saját kezünkbe tudnánk venni. Általában jól ismert, hogy két hamis álláspont ütköztetésével fordítanak minket egymással szembe, s osztják meg a nemzetet. Tehát nem arról van szó, hogy van egy igazi, az igazságot valóban közelítő álláspont, s ezzel szemben néha felüti a fejét egy káros, hamis vélekedés, hanem mindkettő hamis, mindkettő egy-egy velejéig romlott és lassan felismerhetetlenségig torzított, a Habsburg évszázadok

alatt mesterségesen kialakított Szent István-képet fordít egymással szembe. Nem nehéz kitalálni, hogy az alapvető identitástudat szempontjából nézve mindez milyen veszélyeket hordoz. Az egyik ilyen torzkép alapján Szent István idegen fegyveres erővel kényszeríti rá a magyarságot az Európában jelenlévő római kereszténység felvételére, amelynek e hamis állítás szerint óhatatlan velejárója a régi hagyományos értékek elpusztítása. Ez a történelmi kép azt sugallja, hogy Európa kellős közepén, a Kárpát-medencében csak akkor tudunk megmaradni, ha saját értékeinket folyamatosan megtagadjuk, sőt, kiirtjuk. Azt mondani sem kell, hogy ilyen Szent István király soha nem létezett a magyar történelemben. Az apostoli királyság, amit létrehozott, az egész világra kiterjedt kereszténység kétezzer éves történelmében teljesen egyedülálló és páratlan, ami azt jelenti, hogy nem bennünket akart felzárkóztatni egy akkor valójában nem is létező európai életszínvonalhoz, hanem egész Európát, az akkori népeket próbálta meg felzárkóztatni az akkor valóban történelmileg kétségkívül igazolható, erkölcsileg megalapozott hazai életszínvonalhoz. Egy pillanatra sem szabadna elfelejtkeznünk arról, hogy a honvisszafoglalás-korabeli Árpád vezérhez és a Hét Magyarhoz társítható vallásmeghatározó régészeti emlékek körébe az ún. ereklyetartó mellkeresztek tartoznak, tehát az Árpád vezér korabeli magyarság vallási hovatartozását tekintve egyértelműen keresztény volt. Ennek a ténynek a fényében kellene az úgynevezett Szent István-i térítés és fordulat mibenlétét újratárgyalnunk és –értelmeznünk, hogy több mint egy évezrede vállalt üdvtörténeti sorsunk tiszta forrásból táplálkozó, éltető forrásvidékeire újra visszajuthassunk.

Köszönöm szépen a beszélgetést és számos további, a magyarság önmegismerését, magára találását szolgáló alkotó esztendőt kívánok nemzetépítő munkához!

GYÖNGY PÉTER

A Debreceni Tanítóképző Főiskolán ismerkedett meg Makoldi Sándorral, aki tanárként, festőművészként, néprajzkutatóként a szerves magyar hagyomány alkotó tovább örökítésének szentelte életét. Ez a szembesülés nemzeti műveltségünk értékeivel egész későbbi életpályáját meghatározta. 1987-től 2012-ig dolgozott a Kossuth Lajos Tudományegyetemen, a későbbi Debreceni Egyetemen, 1990-ben itt fejezte be egyetemi tanulmányait népművelés szakon. A specifikus egyetemi művelődés teljes spektrumát volt alkalma művelni a negyedszázad alatt.

2013-tól a Debreceni Művelődési Központ munkatársaként kapcsolódott be a város kulturális életének szervezésébe. Első jelentős feladatákként a debreceni Nemzetközi Betlehemes Találkozó Szellemi Kulturális Örökség nemzeti jegyzékre vételének teljes jelölési folyamatát koordinálta kiváló szakértők közreműködésével. További jelentős szakmai feladata a Belvárosi Közösségi Ház, ezen belül a patinás Belvárosi Galéria kiállítási programjának tervezése, megvalósítása volt. Élete másik fő működési területe a civil szervezeti lét, a közösségi művelődés: a negyedszázados Motolla Egyesület Debrecen elnökeként immár több mint húsz éve a magyar szerves műveltség értékeinek megújító, éltető továbbadását szolgáló rendszeres családi rendezvények és további egyesületi alkalmak szervezésének fő felelőse. 2022. januárjától dolgozik a Nemzeti Művelődési Intézet Makoldi Sándor Központjának vezetőjeként. 2019-ben megkapta Debrecen város legmagasabb kulturális kitüntetését, a Csokonai-díjat. 2024-ben a Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetésben részesült.

NAGY ANDREA RITA

A követ hajlító ember

– Kígyós Sándor, a polihistor népművelő

„– Ki az? – Kígyós – mondta valaki. – Mit akar? – Beszélgetni. – Miért, kit keres? – Téged! – válaszolta.”

Ez a párbeszéd 1966-ban hangzott el Pécsen, amikor Kígyós Sándor késő este bezörgetett Beke Pálék lakásának földszinti erkélyablakán. Ekkor vette kezdetét egy mély barátság, amelyet Beke Pál A méltóság kereső című önéletrajzi és szakmatörténeti könyvében örökített meg. De ki is volt ez a Kígyós Sándor, akinek neve még ma is visszhangzik a szakmában?

EGY KÜLÖNLEGES SZEMÉLYISÉG

Fiatalkoromat is többen felteszik ezt a kérdést. A Nemzeti Művelődési Intézet székházában Beke Pál és Balipap Ferenc mellett az ő emlékére is neveztek el termet, a Kígyós-teremben a stúdiót rendezték be. Munkássága a szakma nagy „öregjei” között szerepel az Intézet kiadványaiban és dokumentumaiban, ám a mai generáció már csak olvasni tud róla – ezért is fontos felidézni alakját.

Beke Pál történetét folytatva, talán egy kicsit „megízlelhetjük” Kígyós Sándor különleges személyiségét:

„Így ismertem meg Kígyós Sanyit. Helyesebben úgy, hogy még az előszobában állva eldarálta, hogy Debrecenben végzett friss népművelőként, a szomszéd Pécsváradra került, majd művelődési ház igazgatónak, holnap reggel oda kell mennie, de a vonata több órát késett, ezért érkezett éppen most, ám persze fogalma sincs, hogy ott majd mi lesz a tennivaló és hátha én mondanék erről valamit neki annál is inkább, mert alföldi lévén errefelé senkit sem ismer, de szakmai gyakorlata Szegeden volt, mert oda-

valósi Kati (később kiderült, hogy a felesége, bár persze feltételezte, hogy én ezt magamtól is tudom). Ott gyakor-nokoskodva hallott rólam, és persze biztatták, hogy csak jöjjön hozzám és keressen meg, mert én majd segítek neki, hát ezért jött, ám ha már itt van, nincs-e valami innivalóm, mert átfázott az ablak alatt, egyébként enni is csak reggel evett, de nem annyira éhes, mint amennyire szomjas, arról nem is beszélve, hogy nincs hol aludnia.”

A barátság egészen 1984-ig, Kígyós Sándor haláláig tartott. „Ifjan hal meg, az istenek kit szeretnek” – Gállos Orsolya Kígyós Sándor emlékezete (1943-1984) címmel írt tanulmányt életpályájáról és nemzedékének portréjáról a SZÍN folyóirat 8. évfolyamának 3. számában, 2003 júniusában.

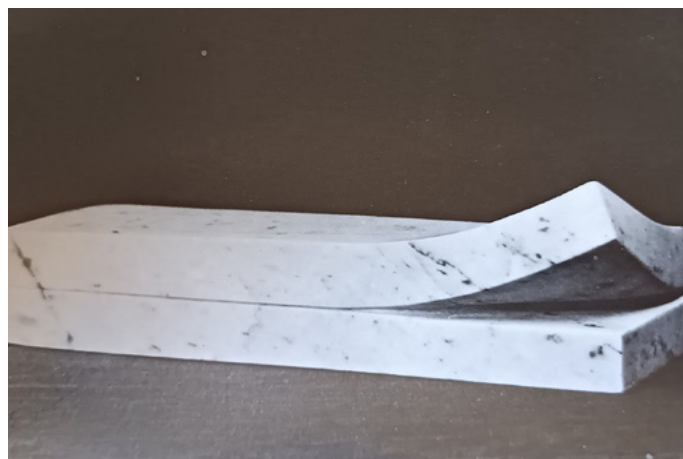
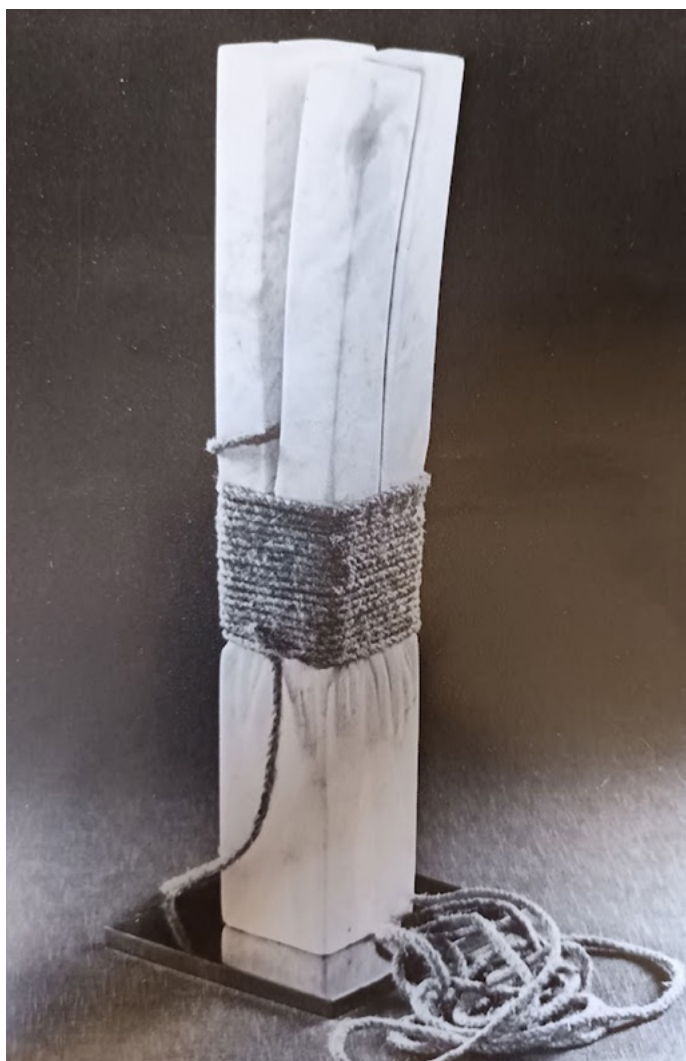
Kígyós Sándor szinte elsőként távozott 41 évesen egy népes és produktív generációból, amelynek tagjai az 1940-es években születtek, a hatvanas években eszméltek, hozzájárultak az 1980-as évek erjedéséhez, és munkájuk beleépült a szabad Magyarország falaiba. Egy készülődő korszakban, olyan négy évtizedben élte le életét, amelynek hősei és szenvedő alanyai mintha állandó készülődésben lettek volna. Amit fokról fokra valóra akartak váltani, az nem más, mint a szabadság tereinek feltárása, kitágítása – mindez a létező szocializmus idején, a magyar vidéken, egy sokszorosán zárt társadalomban.

A JÓ EMBEREK TANÁCSA

Beke Pál idézett írásában Kígyós Sándor 1966-ban érkezik Pécsváradra. Ahogy Beke írja, maga sem tudja, mi lesz ott a tennivalója. Ez a mai napig is valós probléma,

ha szakemberként olyan közegbe kerülünk, amelyet nem ismerünk, és nehezen megszólíthatóak az emberek. Ebben a korszakban ez különösen nagy gond volt vidéken, de Kígyós Sándor nem sokáig tétlenkedett. Belevetette magát a helyi közéletbe: klubokat, csoportokat szervezett fiataloknak és értelmiségieknek, honismereti, helytörténeti hagyományokat élesztett újjá. Mintha csak erre a hívásra vártak volna a helyi lakosok. A pártirányelvek megszabta népművelés idején abból indult ki, hogy felmérte a számára teljesen ismeretlen dunántúli település, az akkor háromezer lakosú Pécsvárad kulturális hagyományait. Feltérképezte az ott élő emberek különböző csoportjait, megszólította a tanárokat, hívta a lelkészeket, a katolikus papot és a reformátust is. Barátságot kötött az idős állatorvossal, és vele járta végig a környező falvakat. Összehívta őket a helyi gazdasági vezetőkkel együtt, hogy beszéljenek a tennivalókról, és az összegyűlteket a „Jó emberek tanácsa” néven nevezte. Akik tagjai lettek e körnek, úgy érezték, lesz, lehet és kell tenniük valamit Pécsváradért.

Kígyós Sándor azonban nem csupán népművelő és szervező volt, hanem kiemelkedő kulturális szakember és sokoldalú művész. Tehetsége számos területen megmutatkozott, polihisztorként élt és alkotott.

Szobrászművészként a „követ hajlító ember” kifejezés méltán illeti. Műveiben az anyaggal való egyedi viszonya tükröződik; képes volt a kő ridegségébe is életet és mozgást lehelni, a „követ hajlító” metafora arra utal, hogy szobrai dinamikusak, formabontóak, és az anyag ellenállását leküzdve valami újat, meglepőt hoztak létre.

Tanári munkája során diákjaira is inspirálóan hatott, nem csupán tudást, hanem a művészet és a közösség iránti elkötelezettséget is átadva. Zenészként a művészet egy másik formáján keresztül kapcsolódott az emberekhez, tovább gazdagítva a helyi kulturális életet. Egész munkássága arról tanúskodik, hogy a kultúrát és a közösséget nem csupán elméletben, hanem a gyakorlatban, a mindennapi tettek szintjén is építeni akarta. Az általa szervezett klubok és csoportok, a honismereti és helytörténeti hagyományok újjáélesztése mind azt bizonyítják, hogy a kultúrát nem elitista, hanem mindenki számára elérhető, élő erőnek tekintette.

KÍGYÓS EMLÉKKÖR, HOGY „A SZÉPSÉG NE VESZHESSEN EL”

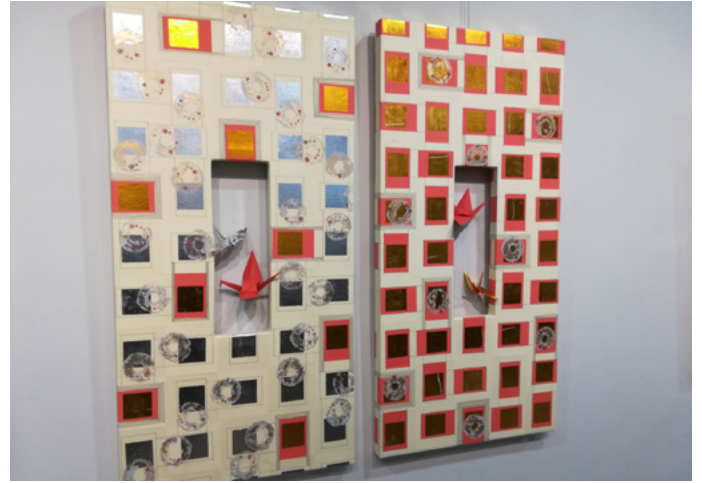
Kígyós Sándor öröksége nem merült feledésbe. A róla elnevezett terem, a róla szóló publikációk és a szakmai emlékezet mellett meg kell említeni a Kígyós Baráti Kört is, amely tovább vitte szellemiségét. Az első összejövetel 1993 nyarán volt, Sándor születésének 50. évfordulóján. A Kör megalakulásáról Hajdúszoboszlón döntöttek, amikor a Zászló című szobrát avatták fel 1993 tavaszán, barátai, tanítványai, művésztársai. Aztán 1995 tavaszán pedig szintén a Kígyós Baráti Kör és a Pécsvárad Várbaráti Kör kezdeményezésére felavatták a Gömb és Hasáb című szobrát a pécsvárad művelődési ház előtti téren. A Kör célja volt, hogy fenntartsa Kígyós Sándor emlékét, kutassa és népszerűsítse munkásságát, valamint inspirációt nyújtson a mai népművelők és kulturális szakemberek számára. Rendezvényekkel, kiadványokkal és szakmai párbeszédekkel igyekeztek életben tartani azt a szellemiséget, amelyet Kígyós Sándor képviselt: a közösségépítést, a kulturális értékek megőrzését és a szabadság tereinek folyamatos tágítását.

Az utolsó nagyszabású találkozó 2014. októberében volt a Kígyós Baráti Kör és a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kara szervezésében. Halálának 30. évfordulóján összejöttek a tanítványok, barátok, és felavatták a Harangjáték című szobrát az egyetem udvarán. A tanítványok visszaemlékezései Kígyós Sándort sokoldalú, humanista gondolkodóként mutatják be, akinek személyisége és tevékenysége mély benyomást tett környezetére:

„Soha nem felejttem el, amikor arról volt szó, hogy az emberi létezés legnagyobb botránya, hogy meghalunk. És ezzel nem tudunk mit kezdeni, de hát valamit mégis csak kell. Ez akkor mélyen szíven ütött. A Sanyi életét azóta úgy látom, hogy ezzel úgy lehet valamit kezdeni, hogy minden szépséget fölfedezünk, ami körülöttünk csak van, és erre szakadatlanul föl hívjuk a társadalom figyelmét. Mint művész nagyon hitelesen és nagyon tisztán fogalmazunk, és mint tanár olyan szolgálatot teszünk, hogy a szépség ne vesszen el. Hogy megszólaljon aztán még a szobor is, és még akkor is tanítson minket a Sanyi ezekre az alapkérdésekre adott válaszok keresésében, amikor testben már nem, de ekképp mégis itt lehet közöttünk. Amikor pedig egy művelődési házban, mondjuk az öregek napját meg kellett szervezni, akkor szolgálattevő emberként jelent meg előttünk. Vagyis attól, hogy művészként meg akarom szólítani a mindenséget, - talán pont a nagy botrányra adott válaszként - ezzel meg kell, hogy férjen a tanítás, az átadás kötelessége, és a szolgálatát nap-nap után tevő ember tevékenysége.” (Eredics Gábor)

„Hajdúszoboszló! Voltunk ott egy csodálatos tanulmányi kiránduláson. Úgy gondolta, hogy az ottani élmény nem elmesélhető, magunknak kell megtapasztalni. Így tényleg megértettük, megérthettük, hogy honnan szól a dal: - Vékony hosszú a pipaszár, végig csorog rajta a nyál.... - ezt helyben a helyiek tudják úgy elénekelni, hogy nem csak a dal szól a szívünkhöz, hanem meglátjuk, meghalljuk mögötte a paraszti élet egészét.” (Halmai Gáborné Pócs Zsuzsa)

„Részemről Kígyós Sándor nevét hallva egy villódzó képsor jelenik meg: a beszélgető partner, a szaxofonon játszó zenész, a hallgatóságot elvarázsoló népművelő, a pécsváradi kultúrház alagsorában a követ faragó szobrász, a tanítványait büvkörében tartó tanár, s azonnal hallom hangját, ahogy a rádióban Széll Júliával beszélget a világ dolgairól. Igen, ez mind Ő volt, s ennél is több, mert egy olyan humanista gondolkodó volt, aki sokféle nézőpontból vizsgálta és sokféleképpen láttatta világunkat. Sándor minden körülmény között tudott tartalmat adni a közösségi munkának, tudott közösséget építeni és közösséget formálni. Számomra Sándor ízig-veéig népművelő volt.” (Pitti Zoltán)

AZ ÖRÖKSÉG ÉS A BARÁTSÁG TOVÁBB ÉL

A Kígyós Baráti Kör sajnos a szervező és mozgató jóbarát, dr. Ujvári Jenő halálával, pár éve már nem jön össze, de nemes feladata lenne a tanítványoknak feléleszteni a találkozókat Kígyós Sándor munkásságának és szellemiségének megőrzésére! Kígyós Sándor példája ma is irányt mutathat mindazoknak, akik a közösségért, a kultúráért és a szabadság érzéséért dolgoznak.

Azonban nem feledkezhetünk meg Kígyós Boriról sem, aki elismert képzőművész és designer, Kígyós Sándor szobrászművész lánya. Fiatalon, mindössze 12 éves korában vesztette el édesapját.

Kígyós Borbála képzőművészként és Kígyós Sándor lányaként maga is aktívan hozzájárul édesapja hagyatékának továbbéléséhez, és művészetében is tetten érhető az apai örökség és inspiráció. Az ő szerepe is kulcsfontosságú lehet abban, hogy Kígyós Sándor hagyatéka ne csak a szakmai archívumokban, hanem a személyes emlékezetben és a jövő generációinak tudatában is éljen. Kígyós Borbála művészete sokszínű, alkotói tevékenysége kiterjed a festészetre, textiltervezésre, ékszerkészítésre, belsőépítészeti szakrajzra és térszervezési problémákra. Különösen érzékelhető munkáin a Japánban töltött évek hatása: az orientális világ szellemisége, a letisztult formavilág és a szimbolikus jelentések. Egyéni stílusa megjelenik a formatervezett ékszereken, festményeken, selyemruhákön és bútorok kárpitjain egyaránt. Ékszerei gyakran speciális festészeti eljárással, kézzel készülnek, kis szériás, számozott példányban, nincs két egyforma darab.

2022. október 1-jén nyílt meg Dombóváron az Újra együtt című, különleges kiállítása, ahol ez volt az első alkalom, hogy apa és lánya művei egy térben szerepeltek. A kiállítás éke Kígyós Borbála Ezer daru – Senbazuru című origami alkotása volt, amely különleges háttérként szolgált a dombóvári művelődési házban rendezett házasságkötésekhez. A hagyomány szerint, ha valaki ezer darvat hajtogat, és a darufüggöny előtt kíván valamit, amit az teljesülni fog, mindet el kell égetni. Kígyós Borbála már túl volt az első daruégetésen, ezzel egy életperiódust lezárva jutott el a közös kiállítás megvalósításához. A megnyitón Kígyós Sándor barátjának, Balipap Ferencnek a lánya, Wiedmer-Balipap Zsuzsa is beszédet mondott, felidézve a két család barátságát és Kígyós Sándor Dombóvárhoz való kapcsolódását. Ezen az eseményen lépett fel a Kígyós Sándor-díjas Széliképző Egyesület is, akik tanítványai voltak a Mesternek és azzal a díjjal büszkélkedhetnek, amelyet a Kígyós Baráti Kör alapított.

Beke Pál, Balipap Ferenc és Kígyós Sándor barátsága nem csupán életük során fonódott össze, az égben is együtt vannak, szellemiségük a mai napig fennmaradt. Ennek a mély köteléknek az öröksége tovább él lányaikban, Kígyós Borbálában és Wiedmer-Balipap Zsuzsában, akiknek barátsága és közös munkája ékes bizonyít-

téka annak, hogy a generációkon átívelő kapcsolatok és az apai hagyatékok miként erősíthetik és gazdagíthatják egymást a jövő nemzedékei számára.

Végezetül álljon itt még egy egyszerű, de fontos tanítás számunkra Eredics Gábor visszaemlékezéséből:

„Tehát én azt hiszem, hogy amit Sanyi nekünk tanított az az, hogy igen, szólítsátok meg a mindenséget, és kapcsoljátok le a villanyt a műházban, mielőtt bezárnátok az ajtót.”

NAGY ANDREA RITA

Pécsett a JPTE Tanárképző Kar magyar-népművelés szakán végzett, ezután a könyvtár-pedagógia – tanár MA szakon szerzett oklevelet. Szőnyegszövő szakon elvégezte a Népjáték és kismesterségek oktatója felsőfokú képesítést, és több szakmai tanfolyamon is részt vett, közigazgatási szakvizsgával is rendelkezik. A főiskolai tanulmányok előtt két évig dolgozott mintakészítő szövőként, majd egy baranyai kistélepülésen volt általános iskolai tanár. A Baranya Megyei Kulturális Központ kézműves szakiskolájának elindítója és vezetője volt, később Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalában kulturális ügyintézőként ellátta a város közművelődési intézményeinek szakmai felügyeletét, részt vett az Európa Kulturális Fővárosa cím pályázatának előkészítésében. Legutóbb intézményvezetőként dolgozott egy baranyai település általános művelődési központjában. 2003-tól közművelődési szakértői és vizsgáztatói tevékenységet végez. A Nemzeti Művelődési Intézet Baranya Megyei Igazgatóságán 2018 óta módszertani referensként dolgozik, szakmai területe a szakmai-módszertani tanácsadás, cím és díj pályázatok, a közművelődési minőségfejlesztés segítése.